

GASPAR D'ARINYÓ, CASTELLÀ DE VILANOVA I LA GELTRÚ

Alba Vallès i Formosa

Durant la lluita que mantingueren els exèrcits de Joan II d'Aragó amb la Generalitat de Catalunya en el període històric de 1462 a 1472, el conseller Gaspar d'Arinyó es mantingué fidel a la causa reial. Per tal motiu li foren atorgades, el 25 de setembre de 1464, els drets, fruits i emoluments de la castellania de Vilanova i la Geltrú. El senyoriu pertanyia aleshores al noble Joan de Montbui i de Tagamanent, servidor del que havia estat nomenat Rei d'Aragó, comte de Barcelona i d'Urgell, el Condestable Pere de Portugal. Fou a casa del dit noble que, malauradament, moriria aquest monarca el 29 de juny de 1465, després d'una sobtada indisposició durant la defensa de Manresa -en la que hagué de confiar el comandament al capità portuguès Gil de Teyde-, lloc des d'on sortiria la seva civera conduïda per l'ardiaca Francesc Colom fins a la sala del tinell del Palau Reial de Barcelona¹.

Gaspar d'Arinyó fou secretari de Joan II d'Aragó i, posteriorment, també ho seria del seu fill Ferran el Catòlic. El seu pare, Francesc d'Arinyó, que havia estat secretari i conseller d'Alfons el Magnànim, posseïa la senyoria del marquesat de Camarasa, Cubells i Montgai, a la Noguera, dins el comtat d'Urgell. La va cedir el 1428 a aleshores Joan de Navarra a canvi de la meitat de Calaceit. Aquest, posteriorment, el 4 de desembre de 1429, la vendria a Lluís de Coscó i Desvalls, diputat de la Generalitat de Catalunya.

Els Arinyó i els Coscó mantingueren una llarga relació. Ens consta que Leandre de Coscó, clergue i comanador d'Ossera, va celebrar el 8 de febrer de 1513 un contracte amb Gaspar d'Arinyó, senyor de la dita baronia. Però el rellevant del cas per a nosaltres és el fet que Leandre de Coscó -aleshores cambrer del cardenal Roderic de Borja, futur papa Alexandre VI- seria el traductor al llatí de la famosa carta que l'Almirall Colom enviaria al tresorer de la Corona d'Aragó Gabriel Sanxis -cosí seu- sobre la descoberta del Nou Món.

Curiosament, els Arinyó emparentaren amb les famílies dels Monsuar i dels Monrós (Montsuar i Montrós). Simona d'Arinyó, senyora de Favara, es va casar amb Gerard de Monsuar, senyor de Torregrossa. La filla d'ambdós, Leonor de Monsuar i d'Arinyó, ho féu amb Lluís de Monrós. La seva cosina germana, Violant de Monrós, fou l'esposa del capità Lluís Colom i Bertran, de la ciutat de Barcelona, el qual va participar en la defensa de l'Empordà, al servei de la Generalitat de Catalunya, on fou greument ferit. Després s'exilià a Sicília acollit pels Cabrera, Comtes de Mòdica. El seu fill, Pere Colom i Monrós, és qui el cronista aragonès Zurita, en els *Anales de la Corona de*

Reembres, núm.17. Any 1998. Pàgs.25-26.

Aragón, anomena “Tolón”, i n’explica els fets rellevants com a capità de les galeres armades al servei de Ferran el Catòlic².

Gaspar d’Arinyó va anar com ambaixador a Roma el 1466. En nombroses ocasions intervingué com a diplomàtic i informador de diversos conflictes: pactes amb Navarra, submissió de Saragossa, devolució dels comtats del Rosselló i de la Cerdanya empenyorats per Joan II a França durant la guerra amb la Generalitat de Catalunya -un amb els ambaixadors Boïl, Gamboa i Coloma, i amb la guerra amb Portugal amb motiu de la successió al regne castellà. D’aquests fets es conserven documents amb la seva signatura, entre els que destacaríem el guardat a l’arxiu municipal de Barcelona. En aquest, Gaspar d’Arinyó informa al Rei Catòlic de la victòria marítima assolida contra l’armada d’Alfons de Portugal, pretendent a la dita successió com a partidari de Joana de Castella, anomenada la Beltraneja³.

En Buil de qui parla Arinyó en els seus escrits, no és altre que Bernat Boïl, comandant o conductor de l’exèrcit marítim a les ordres de l’almirall Vilamarí. Després ermità del monestir benedictí de Montserrat, a qui Alexandre VI nomenaria Legat Pontifici i Primer Apòstol del Nou Món, com acompanyant de l’Almirall Colom en el segon viatge de colonització a les Índies. Que va sortir del port de Barcelona junt amb molts altres catalans rellevants, com els capitans Pere Bertran Margarit i Antoni de Torres, el navegant Miquel Ballester, l’ermità i antropòleg Ramon Paner o el metge Guillem Pere Comaç. Retirant-se a la tornada a l’abadia de Sant Miquel de Cuixà, vora de Prades, fins a la seva mort el 1520.

Finalment, podríem destacar la relació mantinguda amb aquell notable historiador i humanista barceloní, Pere Miquel Carbonell i de Soler, de qui conservem una curiosa i sorprenent carta escrita en castellà. En ella, Carbonell s’excusa de no fer-ho massa bé atès que no és la seva llengua materna i que sols el mou la voluntat de cortesia. Però tal vegada conscient de que aquest pas podria establir precedents irreparables que donessin lloc a una possible transculturació protocol·lària que no desitjava, hi afegí posteriorment a la còpia conservada de pròpia mà: *“Après he pensat que es grosseria servir-se d’altra llengua sino la mia mateixa, o ademenys en llatí. E per ço aquesta serà la primera o serà la darrera que faré en llengua estranya”*. Fidel testimoni de qui sempre es va considerar un cronista independent⁴.

Notes

¹ J. E. Martínez Ferrando, Pere de Portugal “Rei dels Catalans”, Episodis de la Història, Barcelona, 1960.

² Gerónimo de Zurita, Anales de la Corona de Aragón, Saragossa, 1990.

³ Arxiu Municipal de Barcelona, secció Cartes Originals Comuns, 1496, fol. 146 bis. Valladolid, 26 de maig de 1476:

“L’armada que el rei portuguès traia por mar, han desbaratado los nuestros de tal manera que todas sus fustas son tomadas o quemadas...”.

⁴ Antoni de Bofarull i Brocà, Documents inèdits, XXVII, pàg. 52.